

FEJÉRMEGYEI NAPLÓ

Előfizetési árak:
1 évre 12 kor., 1/2 évre 6 kor., 1/4 évre 3 kor.
Egyes szám ára 10 fill.

Felelős szerkesztő:
BILKEI FERENC.

Megjelenik: kedden, csütörtökön és szombaton este.
Szerkesztőség és kiadó-hivatal: Szent-István-tér 1.
Egyes számok kaphatók: a dohánytőzsdében.

A leszármazásnak az emberre való kiterjesztéséről.

Megyéspüspökünk csütörtökön folytatta előadását az evolúcióról. A legfontosabbat, az ember származását tárgyalta. A közönség most már a Szent István-teremben kellőleg elhelyezkedhetett és kényelmesen élvezhette a mélyreható, a nagy gondnal összeállított előadás szépségeit, a melyet magának a püspök urnak rövid összefoglalásában a következőkben adjuk:

Két kérdés foglalkoztat most minket, az első az, vajjon származik-e az ember a majomtól; a másik, vajjon az ember mint faj nem fejlődött-e ki? Az elsőre nézve határozottan állíthatjuk, hogy az ember nem majomból való. Egyszerűen azért, mert a modern bonctan és fejlődés tan azt mutatja, hogy az ember közelebb áll az ősi tipushoz, mint az emlősök legnagyobb része, sőt hogy a majmok is sokkal előrehaladotabb fajfejlődést mutatnak mint az ember. A gyűlöletes kérdés az ember s a majom rokonsága felől esik, tárgyalanná lett. Nem szabad már majomembert keresni. A neandertali, a krapinai, lanauletti koponyák nem az összekötő kapcsolók; azok mind valószínű embercsontok; vannak rajtuk jelek, melyek modernnek s olyanok, melyek visszautatnak; ellenben Dubois Jenő Pithecosantroposa valószínű majom; hozzájárul, hogy azt a réteget, melyben megtalálták, most a diluviumba teszik, tehát oly korba, amikor az ember már létezett s így nem ez összekötő kapcsot át fejtett emberi típusa. — A palaeontologia, az őslények s kővételek tana nem találja meg az ember őseit; de ki kell-e venni ezért az embert teljesen a leszármazásból? Tiszta zoológiai szempontból nem lehet azt mondani, hogy az embertípus, ami a testet illeti, nem fejlődhetett; az emberi csira fejlődésében ugyanis van több jelleg, melyet a leszármazás gondolatának kizárása mellett csakis az általános teremtési tervre való hivatkozással lehet valamiképp magyarázni. Ezekkel a jellegekkel szemben a külső hasonlatosságok nem esnének latba úgy, hogy a kérdést eldöntsék. De ha nem is kell elvből kizárni a leszármazás lehetőségének az emberre való alkalmazását, mindenesetre kereken ki kell jelenteni, hogy az emberi lélek nem fejlődhetett ki az állati lélekből merő fokozás révén; azt az Isten teremtette. A szellemi világ új kiképzés, mely új teremtést tett szükségessé. Ennek megvilágítására csak a modern fiziologóra hivatkozom, mely csodálatos különbségeket mutat ki az állat s az

ember közt s az elkülönítő árkot ósvénnyé mélyíti és szélesíti ki. Ha összehasonlítjuk az állati s emberi testet a fejlődésnek s a fejlettségnek stádiumában, mindkét korszakban roppant nagy különbségekkel találkozunk az energiának felhasználása és hováfordítása tekintetében. Minden test bizonyos chemiai energiát igényel, hogy növekedjék; arra nézve már most, hogy típus megduplázza testi súlyát, a következő adatokkal szolgál a tudomány: a lónak erre 4512, az ökörnek 4243, a sertésnek 3754, a kutyának 4904, a macskának 4554 kalória kell; az embernek ugyane célra 28.864 kalória szükséges. Még nagyobb a különbség, ha észrevesszük, hogy e nagy erő mire fordítatik; azt találjuk ugyanis, hogy az állat abból a kalóriamennyiségből 30%-ot fordít sejtjeinek, izmainak, szerveinek képzésére, mialatt az ember csak 5%-ot használ föl e célra. Ugyancsak nagy a különbség a kalóriákban, ha a meglelt típusokat vesszük szemügyre; eszerint a kifejlett ló átlagos élettartam alatt 163,900, az ökör 141,090, a kutya 164,060, a macska 227,866, átlag az állat 191,000 kalóriát használ föl, mialatt az embernek 725,800, tehát 3—4-szer több kalóriára van szüksége. Ha pedig kérdezzük, hogy honnan e különbségek, s mire fordítja az ember a különbözetest, azt kell mondanunk, hogy nem annyira a szervezetet, mint a funkcióra. A sejtek épüget mint a szervek, szóval az anyag a természetnek legsűrűbb, legnehézkesebb, határozottan mondhatjuk, legtestibb jelentkezése; az erő már finomabb, az életerő meg éppen a legfinomabb jelentkezése. Az élő lényekben ez áll előtérben, de mérhetlenül kiemelkedik s uralkodik ez az emberben; itt a gondolatban s a szabadakaratban az energia vitalis már mint szellemi erő lép fel, különálló helyet biztosít az embernek a nagy természetben. — Az embernek ilyenét beállítása a világba nem ellenkezik a sz.-írassal; a sz.-írás mondja ugyan, hogy az Isten az embert földből alkotta, de vajjon ezt a közvetett vagy közvetlen alkotásról kell-e érteni, az iránt a tanítói tekintélynek nincs döntése. Hipotézis gyanánt lehet az emberi test kifejlődését fölvenni. Az értelmes és szabadakaratu emberi lélek az Istennek képe bennünk, mert nem a szervezett test szerint, hanem lélek szerint hasonlítunk az Úrhoz; tehát az Isten akkor alkotott embert, mikor értelmes lelket lehelt valamely arra való testbe; az értelmes lélek alkotója a megkülönböztető jelleg, az idomítja s használja föl a szervezetet is az ő céljaira, „így lehetett az ember élő lény.”

Gyorsírói jegyzetek alapján a részletes előadás a következő volt:

Mélyen tisztelt közönség!

Az ember megbarátkozik avval a felséges mély gondolattal, hogy az életnek csodálatos alakjai nem lettek egyszerre, parancsszóra, hanem, hogy az élet, tökéletlenebből tökéletesebbre, alantasabb típusból fejlettebb típusra emelkedett. Ez a gondolat kezdetben természetesen sok tendenciával, nagy páthosszal találkozott mindkét részről, úgy érve azt, hogy akik magukévá tették, azok tendenciával dolgoztak, akik pedig elleneztek, azok a maradiságban megkötötték magukat. Ez nagyon emberi és rég megszokott a történelemben. Az ember csak sajnálja, hogy így van, de sajnos nincs hatalom, amely az emberi lelket ezen vajudásokból, ezen szükség-szerű ellenkezésekből kiemelni bírná. A tandij az, hogy az ember, mint említettem, összelőri a gyerekest, összetöri azt amit megszeretett, az alantabb fokot megszerzett magának, mert keservesen fáj ellenkezni sokszor oly érzésekkel, melyekbe belenőtünk és melyek majdnem szentek nekünk. Azt mondták ugyanis akik a leszármazást forszírozták: „nézzétek nincs Isten, nem kell, nincs dolga”. Azok akik úgy gondolkodtak, hogy a leszármazás tényleg rossz irány, éppen azt hajto-gatták, hogy nincs, valóban nincs meg az a természetüli, metafizikai erő, nincs tere, ahol érvényesüljön, hogyha a leszármazás igaz és beigazolódná. Voltaképpen pedig ezeknek az kellett volna mondani: sokkal mélyebb, igazabb, felsé-gesebb lett az én fogalmam magáról az Istenről, sokkal csodálatosabb, finomabb, energikusabb, szubtilisabb lett az egész kör, melybe ezt az Isten-eszmét helyezem. Az istenség nekem mélyebb, csodálatosabb a leszármazásban, mint az alakok-nak gyerekes, fazekasra emlékeztető gyurásában, alakításában.

Még nagyobb a baj, mélyen tisztelt közön-ség! hogy ha ezt a leszármazást valamiképp az emberrel hozzuk kapcsolatba, mert nemde az a gondolat fekszik közel, hogy itt megállani nem lehet. Másrészt pedig az ellenkezés itt mintegy sziklakőre akad; a tengeráram itt habzik, itt akarja végre is kifejtteni a maga ősi erélyét és tartalmát, mert hogyha az ember az állatból lett, akkor az emberi lélek is, — mint említettem, — csak valamiképp fokozatosabb állati lélek, vagyis csak magasabb fokon álló, de lényegében nem különböző állati lélek. És akkor azután tényleg le van szerelve mindaz, ami hit, erkölcs, mindez, amit a metafizikai tudomány hirdetett és a filozófia sürgetett.

Az embernek izolált, de izoláltságában fel-séges csodás állása van a nagy természetben és a darwinizmust valóban úgy fogják fel, hogy az nem egyéb mint az ember származása a majom-ból. Én tehát mélyen tisztelt Közönség, most ezt a nagy és nehéz kérdést akarom kegyetek előtt kifejtteni, hogy a leszármazás hogyan kapcsolódik az emberrel és hogy miként kell gondolatokban, — mégha a leszármazást az ember-rel kapcsolatba hozzuk is, — mindazt megmen-teni, amit hit, erkölcs és az ember sajátos ki-váltóságos helyzete követel.

Az első kérdés ez: az ember a majomból származik-e? Erre a mostani tudomány állása

SÖVEGJÁRTÓ JÁNOS
VASZON, ASZTALNEMŰ ÉS ÁGYNEMŰEK ÁRUHÁZA, SZÉKESFEHÉRVAR,
— BARÁTOK ÉPÜLETE, AZELŐTT ÖZV. HANEL ANTALNÉ-FÉLE ÜZLETHELYISÉG. —

Mai lapunk 6 oldal.

szerint azt kell mondanom, hogy nem, nem! Mivel az emberről van szó, akkor hajlandók vagyunk azt gondolni, hogy az ember a faj fejlődésének skáláján legfeljebb áll. Hisz úgy mondjuk, hogy az ember a természet ura; következésképp, közel fekszik a gondolat: a fajfejltség tekintetében az ember a legtökéletesebb lény, de figyelmeztetem mélyen a közönség, hogy itt nagyon különböztetni kell, ha az ember nem teszi ezt a különböztetést, akkor tényleg könnyebben botlik és hibázik.

A megkülönböztetés az, hogy más az: urnak lenni és más: a legtökéletesebbnek lenni.

En nem vonatkoztatom azt arra, hogy valaki lehet úr, vagyis hatalmas az emberi társaságban és ezért épen nem tökéletes, hanem az én gondolatom egészen más. Az én gondolatom tisztára a szó logikájának terén áll. Zoológiai tekintetben az ember nem áll legtöbbször; nehéz persze megítélni azt, hogy melyik állat tökéletesebb, mert ha valaki azt kérdezi, tökéletesebb-e a méhecske, mint a kigyó, akárhány híres állattantanár és tudós azt mondja, hogy a méh tökéletesebb, mint ezek. Voltaképpen nem ilyen távol levő típusok összehasonlításáról van szó, hanem tisztára az emlősök világáról. Hisz ebben mozognak az emlősök típusairól van szó és kegyeteket is meglepi a gondolat: az ember fajfejltség tekintetében nem áll legmesszebb. Fajfejltség tekintetében a patások, a kérődzők, a rácsálók és a majmok tovább haladtak. Hogyha arról van szó, hogy az ember leszármazék-e, akkor annak az előbbi fokát nem a majomba kellene beleakasztani, mert a majom fajfejltség tekintetében már túl van az emberen. Hogyha én keresem például az időben az egymástutánt, akkor nekem a mai napnak, mintegy a leszármazásról valami képet alkotni akarván, nem a holnapból, hanem tegnaptól kellene származtatni. A majom tehát a holnap, nem a tegnapi fajfejltség tekintetében.

Ezt mélyen tisztelt közönség úgy akarván érteni, ahogy az ember veszi az emlősöket; így pl. az erszényesek, — az ausztráliai világ, — a régi terciár korszak. A csőrösök azok azok a csodálatos állatok, melyeknél a fajelválasztás nem létezik. Tovább veszem. Itt volnának a mi fő emlőseink és most itt vannak a majmok; és itt az ember. Az emlősöknek bizonyos nevei és fajtái, mint mondtam, fajfejltségben már előbbre vannak. Az ember az őstípus egyes vonalán halad amíg a többi állatnemlétsők sajátlagosan fejlődtek. Már pedig faj alatt nem a sajátlagosságot értem. Tehát, hogyha én fajfejltséget veszek, akkor a típust veszem és a sajátlagosságot nézem. Már most világos és ez a kép azt mutatja, hogyha

az ember valamiképp arról gondolkozik, hogy miképp akarsza bele: ezt a mai embert az előbbi alakokba, akkor nekünk, nemde, nemcsak a majomra vagy például a kérődzőkre, rácsálókra kell gondolni, hanem egy oly átmeneti típust kell találnunk, melyet ez idő szerint sehol sem ismerünk. A Darwinizmusnak a szó rossz pathetikus értelmében az egyik nagy hibája az volt, hogy a majmot ide tette a láncsorba és következésképp összekötésbe hozta az emberrel mindenütt. Kereste a majomembert, keresték az összekötő kapcsot a majom és ember közt. Tetszik látni ezt a tudomány már rég kikorrigálta. Épp így formális felhajtó vadászatként tartott a mikrocefaloszokra, a kisfejűekre, az állatemberre, vagy pedig szőrös vadembereket kerestek Ausztráliában, Amerikában, Afrikában. Mindezekben a gondolatokon azonban már messze túl vagyunk, hogyha valaki a darvinizmust úgy fogja fel, hogy az ember a majomtól származik, bátran azt mondhatom, hogy ezzel a Darwinizmus-sal végeztünk. Hogy ha valaki a leszármazást modern, a mai tudománynak megfelelőleg akarja kultiválni, annak nem szabad arra a gondolatra jönni, hogy nézd, a majom összekötő kapocs az ember és állatvilág közt. Hogy pedig ez mennyire divat volt, azt mindannyian tudják, hisz annyit olvashatták, hogy azt gondolták hogy a Sipkaszorosban és egyebütt talált embercsontok mind összekötő kapcsok. Voltaképpen pedig ezek mind emberek. Jóllehet vannak rajtuk mindenféle jellegűek, melyeket a mai tudomány visszaesésnek gondol, de voltaképpen az igaz, hogy ezek mind valóságos emberek. Legközelebb pedig talán 10 év előtti, szintén azt gondolták, hogy találtak valami összekötő kapcsot Jáva szigetén. Dubois Jenő hollandi orvos, egy régi terciár rétegben talált egy koponyát, melynek köbtartalma majdnem 800 cm. volt és következésképp azt gondolta, hogy nézd: ez lesz az összekötő kapocs az ember és a régi állatvilág közt. Azért aztán elnevezte: pitcantropus erectus, az egyenesen álló majom embernek. Ennek a dolognak azonban szintén két nagy baja volt. Az egyik az, hogy nem terciár rétegben talála, hanem egy oly rétegben, mely már emberkorszakbeli. Következésképp nem lehet azt mondani, hogy ez összekötő kapocs az ember és az állat közt, mert akkor már az ember létezett. Másodszor az, hogy a a pitantropus erectus egy valóságos majom és pedig a mostani tudósok szerint egy neve a csimpánznak. Tehát a koponyák, valóságos ember koponyák ezek a pitantropusok pedig valóságos majmok. És így mélyen tisztelt közönség, bátran azt lehet mondani, hogy a Darwinizmus és a leszármazásnak mindazon kísérletet, melyek az

összekötő kapocs felderítésére irányultak, csütörtököt módok. A majomból embert származtatni nem lehet. Tehát az első kérdésre, hogy az ember a majomtól származik-e, azt kell mondani, hogy nem! A második kérdés az, hogy ennek dacára lehet-e valami félféleszármazás? Arra az én feleletem, mélyen tisztelt közönség: zoológiai tekintetben az lehetséges, hogy az ember test-szerint szintén mint egy leszármazott alak jelentkezik; azonban az emberi világban van valami új energia, valami vitális, csodálatos életelv, melyet közönségesen *lelkek* hívunk. Ez a lélek nem az állatvilágból, leszármazás utján való, hanem egy új teremtés kikezdése. Erre nézve pedig ez álláspontomat megvilágítom a következő gondolatokkal:

Mélyen tisztelt közönség, amint már említettem nagyon nehéz az embert, hogy ha valaki a leszármazást elfogadja, legalább általában kivonni az egészből és azt mondani, hogy a zoológiának összes törvényei, aztán az embriológiának csodálatos szabályai, aztán a morfológiának számos tényei, ezek mind csakis az állatvilágra alkalmazandók; az emberre pedig általában nem. Úgye mélyen tisztelt közönség az ember éri ezt az erőszakot. Hát nézzétek, hisz világos dolog, hogy mennyi a hasonlóság az állat és az ember közt; nevezetesen mennyi a hasonlóság a majom és az ember közt. De hisz kizártam már a hasonlóságot olyatán magyarázatát, mintha a majomtól származnánk, de bizonyos, hogy ha a törvényeket veszem, a fiziológiát, embriológiát, bonctant, akkor azt kell mondanom, hogy az emberi világ ugyanazon törvények alatt áll nagyjában, mint az a másik világ, az állati világ. Ha tehát az állatvilágba beleállítom lehetséges magyarázatként a leszármazást, akkor nekem logika nem szabad kivennem ebből az ember világát sem. Nem szabad!

De mélyen tisztelt közönség, ha az ember elvben nem is akarja kivenni az emberi világból, azért nagyon hangsúlyoznom kell az óriási különbséget, mely az ember és az állatvilág közt van. En e részben csodálom az emberi tudományt és látom, hogy az emberi tudományak tulajdonképeni tere a megfigyelés, a kísérletezés; szóval a szorosabban vett matematika és természet-tudomány világa. Pl. ha az ember filozofice gondolkodik, hogy mik ezek az fogalmak: igaz, jó, szép, erény, erkölcs, hogy ez mennyiben bír valóságos tartalommal, reális értékkel, tessék elhinni többé kevésbé az ember mindig megzavarodik. Oly könnyű dolog kételkedni az igazságban, oly könnyű dolog kételkedni még a logika örök érvényű törvényeiben is. Mindannyian valamiképp

Földrengések Fejérmegyében.

— A Fejérmegyei Napló eredeti tárcája. —

Írta: Moenich Károly.

Csaknem harmincöt évi levéltárnökságom alatt szabad óráimban nagy előszeretettel és lelki élvezettel lapozgattam a város levéltárának százados, porlepte foliánsait és actáit, (amiért aztán a *könyvmoly* titulusa jutott osztályrészemül), melyek közt nem egy érdekes és feljegyzésre méltó adatra bukkantam, amelyeknek közlésére azonban hivatalos elfoglaltságom miatt annak idején hiányzott a fizikai idő.

Most, hogy ezen állásomtól megváltva, nyugodalomba vonultam, kivonatos jegyzeteimből alkalomadtán egyet-mást napfényre hozni szándékozom.

Ilyen a többi között az a nevezetes feljegyzés, melynek a múlt év utolsó napjaiban a világtörténelem lapjain páratlanul álló katasztrófaszerű szerencsétlenség: a délaszországi (messinai és calabriai) földrengés, melyet néhány perc alatt több százezernyi emberéletet s millió és milliónyi vagyont és értéket pusztított el, kölcsönöz e soroknak szomorú alkalomszerűséget.

A ma élő nemzedék közt — különösen az érzékenyebben sújtott helységeken — találkoznak még egyesek, akik szóbeli hagyomány útján tudomással bírhatnak ama földrengésekről s az akkor átélt borzalmakról, melyek kerek száz év előtt több hónapon át szelidebb alakban

városunkat, de a megye számos helységét annál végtelenebbül sújtották.

Az 1810 évi tanácsí jegyzőkönyvben nyomát találjuk annak, hogy Vass Pál Bodaikra zárandoklatot vezető tanácsos a városba visszatérvén, jelentést tett a tanácsnak (amely az iratok közt nem található ugyan fel, de nem lehetetlen, hogy azt csak szóbelileg terjesztette elő), amelyre a városi tanács hivatkozva, az esetet az ország nádorának és a Helytartó-Tanácsnak azon évi május 28-án kelt felterjesztésében bejelentette, hogy a zárandoklat második napján, vagyis 1810 május 27-én reggeli kilencedfél órákor Bodaikon nagy földrengés volt észlelhető, mely úgy a templomban, mint egyéb épületekben is tetemes károkat okozott, sőt a templomba menekülők közül a leomló falak romjai közt többen halálukat is lelték.

Ezen felterjesztésében hangsúlyozta a tanács, hogy ugyanazon időben itt a városban is észlelték a földrengést.

Az akkori szűkszávu feljegyzések sem a földrengés irányát, sem pedig tartamát nem jelzik; de ezen nincs mit csodálkoznunk, mert a régi világban nem voltak az ivszáma terjedő jelentések a jegyzőkönyvek, — úgy mint manapság — divatban, s amit iratok is, röviden írtak meg; ezt legjobban bizonyítja az a jegyzőkönyvileg megőrzött (habár korábbi) feljegyzés is, hogy: „per quatior menses non est facta sesio.” azaz: hogy négy hónapon át egyetlen egy ülést sem tartottak sem közigazgatási, sem törvénykezési ügyben. (Boldog patriarchalis idők!) A magy. kir. Helytartó-Tanács a város ezen

felterjesztése folytán u. a. évi 17,421. számú körövényében a károsultak javára országszerte könyöradományok gyűjtésére szólította fel az összes törvényhatóságokat; ezen körövényből azután megtudjuk azt is, hogy a megyében ezen földrengések *csaknem öt hónapon át hol enyhébb, hol pedig erősebb arányban gyakrabban ismétlődtek, s 363,878 forint és 14 krnyi anyagi hárt okoztak.*

Ez az összeg abban az időben sokkal temesebb értéket képviselt, mint a miyenne azt ma becsülnők, mert azidőtájt az 50,—30,—sőt 10 forintos házak nem tartoztak a ritkaságok közé; e szerint tehát fogalmat szerezhettünk magunknak arról, hogy a csapás többnyire a szegegyebb sorsuak silányabb anyagból épült házaik érvén, ezen földrengések folytán hány család vált hajléktalanná s jutott koldusbotra.

Székesfehérvárott a következő 1811-ik évben június 27- és 28-ika közötti éjjelen két ízben, t. i. pontban 11 órákor és éjjél után háromnegyed kettőkor ismét volt földrengés; ez utóbbi pedig jóval erősebb volt az éjjél előttinél, de a lakoságnak jelentékenyebb kárt egyik sem okozott.

Hogy a Helytartó-Tanácsnak a könyöradományok gyűjtésére kibocsátott körövénye mily eredménnyel járt, annak a városi levéltárban semmi nyoma nincs; de minthogy magában a felterjesztésben egy szóval sem történik említés arról, hogy a városban csak egyetlen ház is beomlott volna, itt a segélynyújtás sem vált szükségessé.

A megyében pusztító földrengésekről a jövő közleményben fogok elszámolni.

kaput és ajtót nyitunk annak a felfogásnak, hogy a világot meg nem közelítjük, az egész ismeretek voltaképpen alkalmazkodás és mint Herbert Spencer mondotta: voltaképpen nem igazságról, hanem hasznosságról van szó. En elfogadom, hogy mi mindannyian a kísértet fája alatt állunk folyton és nem tudunk attól szabadulni. De ha tudományról van szó, ennek terét meginkább elismerem. Ahol megfigyelés, leírás van és érzésben nincs csodálatosabb a bonctan, fiziológia, pszichológia kísérleti részénél, mert itt oly egyszerű anyaghalmozás él állít minket a tudás, oly bámulatos dualizmust mutat az ember és az állatvilág közt, hogy ha el is ismerem, hogy lehetséges — persze zoológiai tekintetben — pl. hogy az ember egy fajta egy alantasabb alakból származott lénynek, de a lényeges, hatalmas és mélyeséges különbséget, azt az örvényt, mely az állatot az embertől elválasztja, azt áthidalni nem vagyunk képesek. És m. t. közönség képzeljük, hogy a legújabb bonctan és fiziológia mily dualizmust mutat, hogy az ember egyenesen áll és a többi állat nem és arra is mutat, hogy az ember feje 1500, míg a leghatalmasabb orangután fejé csak 500 és a csimpánz feje csak 400 cm³. Ezek, majdnem csak azt mondhatnám, hogy mechanikai különbségek! De rámutatok arra is, hogy az ember ételre és az állat ételre közt egy oly dualizmus forog fenn, melyet megmagyarázni most semmiféle leszámazással mi nem vagyunk képesek. Hogy ezt megvilágítsam, vegyék először az embert és az állatot, amint fejlék teljes típusban, tehát a fejlődés korszakában és aztán vegyék az embert és állatot a teljes fejlettség korszakában és kérdezzék: mennyi a kalóriája (kalória alatt értjük azt a hőt, amely 1 liter vagy 1 kg. vizet 1°C-ra tud felfelelni.) Hogy az állatnak mennyi kalória kell, hogy megduplázza testének súlyát és hogy mennyi kalória kell az embernek, hogy megduplázza testének súlyát, ha ezt tekintjük, akkor a következő számokat nyerjük:

A lónál kell 4512 kalória, az ökrnél 4243, sertésnél 3754, kutyánál 4304, macskánál 4554, házinyulnál 5366, az embernél kell 7 szer annyi. Oly különböző térfogat, massa, suly mellett pl. amilyen a ló sulya és a macska sulya, mégis ugyanannyi kalória kell átlag, hogy a ló sulya megduplázzódjék. Hogy azonban az ember sulya megkétszereződjék arra 7-szer annyi kalória kell. Még inkább növekedik ez a nagy különbség az ember és állat közt, ha az ember nézi és kérdezi, hogy mire fordítottat ezen kalória az állatban és mire az emberben? Az állatban ebből a kalóriából 30% fordítottat a sejtek, edények, izmok kialakítására; az embernél a 7-szeresből csak 5% fordítottat mindarra. Az ember nagyon lassan fejlődik, az elefánt pl. 25 év alatt; az ember szintén kb. 23—24 év alatt fejlődik. Tehát a természet rendkívül lassan fejleszt ezt a típust, nem akar sietni vele, csak 5%-át fordítja annak a 7-szeres kalóriának a sejtek, izmok, edények kialakítására. Önök azt kérdezik: hova megy a roppant nagy tömege a kalóriáknak? Az nem a matériába, hanem funkcióba fektetik, tehát kegyetek azt látják, hogy az ember ételre milyen szubtilisan dolgozik, mennyit fogyaszt, míg az állati, ételre az öntudatlanságában, kábultságában tompultságában, aránylag nagy testek mellett is milyen keveset igényel, — hát keveset igényel aránylag az ember is. Érdekes, hogy mintán a természet nem siet az emberi test kialakításában, az édesanya teje legkevésbé tápláló minden egyéb emlős állat teje sokkal tartalmasabb, táplálabb, mint az emberanya teje.

M. t. közönség, a természet mutatja, hogy az embernél e szempont egészen más. Itt az a belső, mondjuk csak ki: lelki világ fogyasztja el ezt az óriási nagy kalória mennyiséget. Ezek az adatok vonatkoznak az ember és állat fejlődési korszakára. Most már menjünk tovább. Mennyi kalória kell a kifejlett embernek és állatnak életében? Itt a számok a következők: meglelt korban felhasznál egy ló 163900 kalóriát, egy ökör 140000, egy kutya 164000, macska 224000, átlagos szám 190000. Most vegyük az embert. Mennyi kalóriát fogyaszt el a meglelt ember? 725000 kalóriát. Következésképpen az állat: akár kutya, akár sertés, akár elefánt, vagy akár melyik elfogyaszt 190,000, az ember pedig 725,000 kalóriát. Következésképpen az ő kalória fogyasztása 3—4-szer

nagyobb. Mi következik ebből? m. t. közönség. Következik az, hogy az ember különül a nagy természetben; mi szívesen hajlunk arra, hogy benyomások után itélve azonosítsuk az embert az állattal. Találunk mindenféle hasonlatosságot, mindenféle szempontot, mely ezt a két alakot lehetőleg egymáshoz közel hozza. Mikor pedig az ember a mélyeségekbe hatol, akkor oly csodálatos, felséges és mély dualizmusnak akad a nyomára, melyet eltüntetni, magyarázni, sehogysikerül. Következik mindebből m. t. közönség, hogy az emberben valamiféle finomabb erő, teljesebb, hatásosabb életel dolgozik, amit léleknek hívunk. Ez életel, energia alacsonyabb fokon megvan az állatban is. Hisz abban is van életenergia; abban is van valamiféle lélek, de ez a lélek nem hasonlít sehogys az emberi lélekhöz. Ha én azt mondom, hogy az emberi lélek jellege a gondolat és pedig az általános gondolat, mondtam kegyeteknek valamit, amit a filozófiai nem képzeltek nem fognak megérteni. Látom, hogy van különbség ember és állat közt. Itt arra utalom kegyeteket, hogy az ember műmúmtudományt tudó puldiktutya sohasem tanítja ivadékat az ő művészetére, amit ő tud. Az ő tudása csak dreszura és nem gondolat; ő azt nem mint célt, eszközt, okot fogja fel, és tisztára asszociáció a kegyeteknek és mozdulatoknak. Evvel függ azután össze, hogy az állat nem fejlődik sohasem, az állat nem hordozója a kultúrának. Akárhány ezer évig éljen valamely állatfaj; az mind ugyanazon fokozatban, mert a gondolatot az ő absztrakt képzeletben nem tudja kiemelni. De m. t. közönség, mondom, csak filozófiai képzet emberek képesek ezt felfogni, de nézzetek ezekben az adatokban a tudomány, a természettudomány tárta ki elénk legjobban az óriási dualizmust, mely ember és állat között van. Ha kegyetek azt mondják, hogy volt valamikor egy állat, mely nem 400 vagy 1400 kalóriát fogyasztott, hanem ami az ember és állat között van; nekem azt kell mondanom, tudod mit: az vagy állat volt, vagy nem volt, állat. Ha állat volt, akkor az analógia azt mondja, hogy az ő életmelege, az ő ételre ugyanazokban a matematikai keretekben van, melyet ez a számosság felmutat. Hogyha pedig ez a típus nem volt állat, hanem tényleg ember volt, akkor mindenesetre 3-4-illetőleg 7-szer nagyobb kalóriát fogyasztott. De m. t. közönség, erre nincs semmiféle hidunk, semmiféle átmenetünk, az ember és állat közt és ami még rosszabb, nem lehet a paleontológiából sem kiegészíteni, mert az nem a csontok mulik, hanem az életenergián, az ételre, tehát fiziológiai és vérbeli különbségeken. Ha feltárunk valamilyen réteget, találunk az emberhez hasonló koponyákat, testalkatokat, nem de nem abban van a nagy különbség. A különbség az életben és az ételre van, következésképpen zoológiai tekintetben, — ismétlem: zoológiai tekintetben — azt kell mondanunk, nem ellenkezik az hogy az emberi test szintén mint zoológia faj egy alantasabb tökéletesebb típusból származott lényen. Lehetséges de az emberiségnek és az emberi jellegnek a ti pusa az, hogy egy más életelvünk hordozójává válik az a sejt az a vér, az az ideg, az a szerv az emberben, mint volt az állatban. Mert hiszen az állati sejt is többé kevésbé mint az ember sejte, az állat vére is olyan mint az ember vére. A kísérletek ezt szépen bizonyítják. De a különbség nem abban áll, hanem az energiában áll; és a különbség az, amit mi léleknek nevezünk.

Ha tehát valakit az ő szisztéma iránti szeretete arra indít, hogy neakassa meg a leszámazás egymásutánját az állattal, hanem átvigye az emberre: ebben lehetetlenség nincs! A földolog az, hogy akasszuk bele ebbe a lehetőleg fejlett típusba ezt az életelvet, ezt a lelket, amely annyi energiával, annyi belsőeséges hatalommal a erővel dolgozik.

Ha pedig valaki kérdezi tőlem: és mit csinálts te a szentírás ezen szavaival: „alkossunk embert a mi képünkre és hasonlatosságunkra”? Erre nézve azt mondom, hogy nincs semmiféle tény vagy döntés, minél fogva én ezt az: alkossunk embert közvetlenül porból vagy agyagból való gyúrásra értem! Erre engem semmi sem készít. Lehetséges, hogy ez jelent egy közvetlen típusokból való fejlődést, tehát lehet, hogy az ember közvetlenül teremtett és pedig nemcsak az energikus életel, hanem a teste szerint; de

lehet, hogy nem teremtette az embert földből és porból, hanem hogy az ősi alakokból fejlődött. Mikor azután m. t. közönség, ennek a felsőbb energiának a hordozására képesek voltak megindította ezt az új világot; kihúzta ezt az új regisztert; megkezdődött az; amit mi az ember lelkivilágának hívunk. Akkor aztán m. t. közönség az ember épen arra fogja a fősúlyt fektetni, hogy az Isten szavaival ezek: alkossunk, a mi képünkre és hasonlatosságunkra. A képen és hasonlatosságban van tehát tulajdonképpen ekkor a „szép és a nagy” szónak nyomatéka.

A dualizmusra nézve az ember és állat közt nem az dönt, hogy egyforma-e a vér, a sejt, szerv. Hisz hát mindannyian az egész flora és fauna a közszen képleten épül. A képek abban lesz az ő sajátossága és abban áll, hogy egy mérhetetlen energia lép fel az emberben; egy csodálatos aktus; aktív irányzat vesz erőt azután; és egy világ: az ész világsága és a szabadság akarat elhatározása. Az Isten teremtő erő; hatalom. Nézd a dualizmus mennyire mutatkozik! Valóban az emberben fellép az isteni ész, az isteni jelleg! Az állatnál 7-szer több energia kell neki! Látnivaló a dualizmus az ember és állat között. Az állatvilág bamba, tompa, az állatvilág öntudatlan. Egy lónak, egy szárnak, egy lénynek belső világát senkinek tudja. Az ember mindig analógiából akar magyarázni, voltaképpen pedig összezavar mindent. Az állatvilág egészen más. Az állatvilág egy szörény, alacsony, öntudatlan pislogás, egy energia lefolyása igazán szörény keretek közt. Az embervilág energikus; a legváltalásabb energiának hatalmas liktetése, lángoló felhasználása.

Az isteni jelleg, az aktus, ez az isteni hasonlatosság. A szellemi élet legmagasabb hívója maga a gondolat és az akarat a maga szabad elhatározásával. Ha én, az isteni hasonlatosságot keresem, azt a legtisztább alakban a gondolatban és a szabad akaratban kell keresnem. Lehetséges, hogy a majom fejlettebb zoológiájánál, de az minket nem érdekel, mert mint mondtam, az már a holnap, az már túl van a mi tudomány.

Addig fejlett az organizmus, amig alkalmas volt ennek az új életelvnek a léleknek a hordozására; mikor pedig ezt az új életelvet magába vette pszichológice és fizice, akkor egy egészen új, hatalmas, csodás világnak lett hordozója! Ez a világ az intelligens közönség világa, a kultúrának világa s ez által lett az ember ura a földön. Tehát nem azért, mert fizikailag lett fejlett, zoológiailag lett tökéletesebb, hanem azért, mert a leghatalmasabb erő intelligenciájánál fogva, jöf-lehet némely érzések az állatvilágban erősebbek: a sásban a szem, a kutyaiban a szagias, a légyben kitudja miféle erő, amelyről nincs is fogalmunk. Tovább megyek: nézzék; az intelligencia tönkreteszi az embert. A kultúra, voltaképpen mindenféle kiadásban az embert alkalmazsabb teszi, zoológiai fajfejlettség irányában való haladásra. Nem az okoskodás, az akarat halála, éppen úgy a gondolkodás sok tekintetben megévesztője; az energiának, a természetes energiának. Aki sokat reflektál, tévovázó ember lesz.

A természetes ösör az embert sokszor jobban viszi céljához, mint ez a kultur tévovázás, amely a gondolat sokoldalúságból származik.

Mondom m. t. közönség az emberben van egy hatalom, amely őt magát is megakadályozza a fejlettségben, tehát nem azért áll az ember az élen, mert a zoológiájában tökéletesebb, hanem azért, mert benne van az isteni erő, ez a szellemi erő, az intelligencia ereje, amelynek funkciója az akarat és az érvényesül benne az Isten képe. A gondolat világa és az Isten képe nem akarja azt a másik világot letörni, sőt azt akarja, hogy az ember gondolatában is folyton korrigálja ezeket az irányokat. Mindenesetre azt akarja, hogy a végleges érvényesítés az emberben nem a zoológiai fejlettség által, hanem ezen kulturális hatalom az ész erejében történjék.

Ami az új teremtésben kapunk, nyitunk az az isteni vonás hasonlatossága az Istennek képe. Azért m. t. közönség nem engedni sohasem zavarna az a lehetőség, hogy te is állatból létezhess, ha tested abból volna is, egy új hatalom az isteni hasonlatosság visz, emel. Az én alacsony származásomban is új erők tudnának érvényesülni. Végre is a természet, a kultúra, a zoológia mindenben az Isten nagy gondolatait fejezi ki,

UJDONSAGOK.

Farsangi program:

Jan. 25-én a Vörösmarty kör helyiségének megnyitó ünnepélye táncal egybekötve.
Jan. 30-án a Fejérmegyei Széchenyi Szövetség programmos táncal egybekötött Szechenyi-estélye a Szent István teremben.
Febr. 1-én a Polgári Dalkör hangversenyes táncmulatsága a Szent István teremben.
Febr. 20-án a Széchenyi Szövetség móri programmos Szechenyi-estélye táncal egybekötve.

— **Kinevezés.** A helybeli káptalan *Kutky József dr. t. főigazgatót* kegyalapítványi tanácsosnának nevezte ki.

— **Hymen.** Maron István a helybeli főreáliskola derék tanára eljegyezte *Rákos Erzsike* tanítónőt, *Rákos Ferenc* kófaragó kedves és szép leányát.

— **Imke Rezső,** a helybeli szintársulat fiatal művésze Kápolnásnyéken ma délelőtt esküdött örök hűséget *Méry Olga* kisasszonynak, *Méry Katalin* földbírtokosnő leányának.

— **Medgyaszay Jenő** a színház rokonszenves tenoristája folyó hó 1-én tartja esküvőjét *Szirmay Hajnalka* kisasszonnyal a szintársulat táncosnőjével.

— **Missio Magyaralmáson.** A magyaralmási kath. hívők felejtethetetlen napokat éltek át e hó 9—18-ig. Ekkor volt a községben az első sz. missio, amelyet apostoli buzgósággal Horváth Lajos és Kaszary Kálmán budapesti lazarista atyák tartottak. Megható volt a hívek épületes buzgósága kora reggeltől késő estig. Öreg bűnösök ujjaltak meg Krisztusban. Fényes ünneppésséggel hódoltak a legm. Oltáriszentség előtt, tüntető felvonulást rendeztek a Szeplőtelen Szűz anya tiszteltetésére. Legragadóbb volt a missio kereszt megadásával kapcsolatos ünnepély, amikor a fiatalok tüntető menetben hordozta körül, a missio keresztet, amelynek imáadására a templomot zsúfolásig megtöltő közönség is felvonult a szentélybe, hogy vallomást tegyen a sz. keresztől fakadt hitéről és a sz. keresztbe vetett bizalmáról. Eszevehető mély benyomást gyakorolt a sz. missio a hívek lelkébe, sőt a népszövetségi csoportot is új tagokkal gyarapítja. Az áldozatos lelkű misszionáriusoktól ünnepélyesen is élbúcsuzott a község, tüntető menetben kísérve őket a csurgói vasútállomásra.

— **A közegészségügyi bizottság** tegnapi ülésén a 7-ik patika ügyét és a járvány kórház ügyét tárgyalják. Borsányi Jenő patika felállítási kérvényét elutasításra javasolja a közgyűlésnek, az építendő járványkórház ügyében pedig azt a határozatot hozta, hogy a kórház helyül a Szent György-kórház között lévő területet fogja javasolni.

— **Vegyvizsgáló állomás városunkban.** Szó volt már égebben is városunkban vegyvizsgáló állomás létesítéséről, azonban komoly fordulatot csak Saára Gyula dr. polgármester ügybuzgóságára vett a dolog. A polgármester ez ügyben tárgyalást folytatott a miniszteriumban, ahol megállapították a vegyvizsgáló állomás felállításának módozatait.

— **A kereskedők köréből.** Nem épen váratlanul, de mégis megdöbbenést kelteve terjesztette egyik helyi lap a hírt, hogy a Nádor-utcai, régi, több mint 70 év óta fönálló, nagyforgalmu, *Kováts Pál*-féle fűszerkereskedés csődbe jutott. A passzívák az aktívákra 80 ezer koronával haladtak felül. Aki hallotta, mélyen megilletődött rajta, hogy míg újabb és újabb kereskedések egyik a másik után nyílnak meg és virágzik föl, addig a régi, pártfogásban épen nem szűkölködő, egy régi, becsületes név nimbuszával ékeskedő keresztény üzletre a csőd árnyéka borul. A mint a hiradó elmondotta, körülbelül kétszáz hitelező keresi a pénzét. Ezzel a mindenki elszomorító hírrel szemben mi a kibontakozás örömdetes reményéről adhatunk hírt, a melyben — a mint biztos forrásból halljuk — a városunkbeli kereskedők

maguk sietnek a Kováts Pál-cég megmentésére. A kereskedők maguk vették kezükbe a lebonyolítás szálait és maguk egyeznek a hitelezőkkel. A lebonyolítás ezen az uton minden esetre biztosabb és gyorsabb lesz, mint egyébként volna, de mint jellemző vonást kötelességszerűleg említjük fel azt a mindenki által tudott körülményt, hogy a székesfehérvári kereskedők nagyrésze — nem keresztény.

— **A vízvezeték.** A vízvezeték ügyében ismét egy lépés történt előre. Ma délelőtt újból foglalkozott vele a vízvezetési bizottság, elhatározták, hogy a délután tartandó jogügyi bizottsági ülésen megkötik a szerződést az építő mérnökkel, Pazar Istvánnal. A szerződés megkötése után megkezdik az építkezés előmunkálatait.

— **Párbaj.** Jóformán magunk voltunk, akik a Kereskedelmi Csarnokban szombaton lezajlott kellemetlen incidensről hírt adtunk. Szinte rengő külvilág érdeklődés és nem kisebb helyeslés követte hírünket, úgy a keresztények, mint a zsidók részéről. Elek Gyula rosszmórára miatt sokan szenvedtek már s nem csuda, hogy a töltött fegyvernek végre hátrafelé elűlését mindenki meglepődéssel vette tudomásul. Azóta keresztények is, zsidók is egyaránt sokat foglalkoznak ezzel az ügyvel. Elek Gyula csakhamar bejelentette kilépését a Kereskedelmi Csarnokból, amit a választmány tudomásul is vett. Ezáltal természetesen megakadályozta azt, hogy egyesek más módon szerezzenek vele szemben elégtételt, de nem akadályozta meg azt, hogy az általa keltett vihar pora sokaknak kellemetlenséget ne szerezzen. Ilyen kellemetlensége származott az Elek-ügyből kifolyólag két urnak, akik csütörtökön éjjel a Magyar Király vendéglő kávéházában keményen összeszólkóztak. Az egyik helytelenítette Elek eljárását, míg a másik mentője volt. A szóváltásból személyes sértések keletkeztek, amelyet végül modern flastromnak, a párbajnak kellene betapasztania. A tárgyalások folynak.

— **A színház jövő heti műsora.** Vasárnap d. u. Csókkljárly; este: Tót leány. Pálmay fel lépte. Hétfő: Jókendvű paraszt. Zóna. Kedd: Könyvtárnok. Bátor jutalomjátéka. Szerda: Fuzsitus kisasszony. Csütörtök: Fuzsitus kisasszony. Péntek: Pillangó kisasszony, Szenes leány. Zóna. Szombat: Király.

— **A felsővárosi kath. kör** ma d. u. 5 órakor az ovoda helyiségében szini előadást tart.

— **Kath. körü élet.** Dunapentelei tudósítónk írja: A dunapentelei kath. körü bál f. hó 17-én tartott meg a nagyvendéglő termeiben, négyszáz meghívó küldetett szét és eddig nem látott sokaságban és nem hallott számban jelent meg a polgárság, különösen az iparosok is, a hithű intelligencia, — összesen 700 — csak egy két jó katolikus család tündökölt távollétével. A példás rend és igazán derűs és bohós kedv mindenkit meglepett és általánosan fölhangzott már a bálteremben is az elismerés: ennyi népet és ilyen sikerült bált Dunapentelén nem láttunk. Összes bevétel 218 kor. 20 fillér, kiadás 68 kor. maradt tisztán a kör céljaira 150 kor., de kell is butorra. Egy hónap alatt a kör 52 taggal szaporodott és oly szorgalmasak a kör látogatásában, hogy a régi egy szobás lakást két szobával meg kell toldani. Szép reményekkel eltelten indult meg minden téren a kath. ügy Dunapentelén, csak az Eg áldása ne maradjon el és a kitartó buzgalom ne lohadjon le.

— **Újsághírek.** Nem vádlokként akarjuk leleldözni az újságírás kacsáit. Hiszen közös szépséghibája ez a szerkesztőségeknek s ha a közönség száz jó hír olvasása után nem dicséri meg azt, ami jó, a százegyediket, a hibát bizonyosan gombostűre tűzi. Bizony elismerjük, hogy az újságírás lázas munkája közben többször eshetik hiba. Esik is. Egy újságiszám 50—60 féle dologról tájékoztatja az olvasóközönséget s bizony mi elismerjük, hogy mindent nem tanulmányozhatunk a helyszínen és a legtöbb esetben kénytelenek vagyunk beérni azzal, hogy elfogadjuk mások információit, akik lehetnek jó és becsületes emberek (még akkor is tévedhetnek) s lehetnek hitvány emberek, akik esküdözve, bizonykodva ugratnak s a felelőség elől gyáványul módjára elinálnak. Tehát nem mindenkor a szerkesztő hibás a tévedésekért.

A legutóbbi kacsákra azonban a közönség jól értesítése szempontjából tartunk egy kis hajtóvadászatot.

Nem mi irtuk meg, hanem mások, hogy Berényi István a postarablás derék hőse annyira rosszul van, hogy a jobb karját amputálni kell. Vastag betűkkel, keservesen kicsirkalmazva jelent meg ez a szomorú hír, s akik elolvasták mélyen fájlaltak, hogy az a derék ember, akit mindnyájan bátran nevezhetünk megszabadítóknak, most béna koldusa lesz a megszűnyű eseménynek. Örömmel írjuk, hogy mindebből egy szó sem igaz. Berényi a Szent János kórházban egészen jól érzi magát. Három lövés érte, a lövegeket kivették testéből, a sebláz, gennyedés mulóban van s már e héten fel is kelhet az ágyból. Sőt — úgy hiszi — hogy a jövő héten már haza is jöhet Fehérvárra. Berényi állapota nemcsak hogy nem rosszabbodott, sőt ellenkezőleg. Csupán egyről panaszokdók, arról, ami az ő egészséges gyomrának ott legjobban hiányzik. A napokban írt, vagy íratott levelet, amelyben dicséri a kórházi kosztot, de mégis megjegyzi róla, hogy nagyon gyengéd s kár, hogy a doktorok receptjéből hiányzik a jó fehérvári füstölt szalonna, meg a gyűrűkés parasztkenyér. A köll a magyarnak, nem a kompót, meg a gyöngye csibehus. Erről panaszokdók jó Berényi István, de nem a keze levágása miatt. Egyébiránt azt is megjegyzehtjük még, hogy a posta vezérgazgatósága Berényi ápolásának kezdete óta mindennap kért hivatalos tudósítást a kórházból. Szintig kiemelkedett pályatársainak mindennapi sorából, akik mindennap meglátogatják.

Szajkó Józsefet annyira megrázta a borzalmas éjszakának emléke, hogy nem akar postás maradni, hanem — amint halljuk — a belügy-miniszteriumban kereset és kapott neki megfelelő alkalmazást.

A másik kacsca a katonai afférrel volna kapcsolatban. A pesti újságok azt írták, hogy a botrányt csináló tiszturak még Erzsébet Amália kir. hercegnő ablakán is belödöztek. Nohát ez már csakugyan tulságosan botrányosra főlhizalt kacsca, amelyből egy árva szó sem igaz.

Itt említtjük meg, hogy Kertész János bádogosmester, akit vasárnap éjjel a Palotautcában megszurkáltak, tegnap belehalt sebeibe. A bűnösök hűvösen és sötéten vannak. De Kertészről is halljuk, hogy nem tartozott a békés emberek közé s maga is kiváló szorgalommal üzte a literézés és rendbontás nem dicsérendő szokásait. Most aztán őt is elérte keserű sorsa.

— **Táncmulatság.** A Hercegfalvai Kath. Kör f. hó 16-án saját helyiségében bált rendezett, mely minden tekintetben fényesen sikerült. A jó kedv általános volt, amely mellett azonban a tisztességről sem feledkeztek meg a kör tagjai és a kör címének megfelelően a reggeli órákig szépen szórakozott a fiatalok. A táncmulatságból, mely a kör javára volt, körülbelül 100 korona tiszta jövedelme volt a körnek.

Felülízetnai szívesek voltak: Berger Máté dr. 9 kor. Kostyelik Kajetan, Bósz Egyed 3—3 kor. Lajér Nándor, Mészáros Amád 2—2 kor. Strott Regica, Pusztai József, Kovács Ferenc, Imre János, Botos Mihály, Vajda Gyula, Sir László, ifj. Mojzes János, Vida Ádám, Markovics Ferenc, Bernhardt Mihály 1—1 kor. Kurja György 80 fill. Novoth György 50 fill. Klár Ferenc, Deák János, Begán János, Rajcsányi Ferenc, Böleskei János, Kuminka György 40—40 fill. Klár József, Grácer József, Ekkler György, Bula András, Virág Mihály, Hógyi Mihály, Bula Ferenc, Mojzes József, Sudár Andor, Köszegi János, Horvát János, Némét István, Grácer József, Horvát Ferenc, Magula Pál, Suckert Károly, Novot András, Sudár András, Rajcsányi István, Hannig Jenő, Kéri János, Németh József, László József, Petrovics Mihály, Dolmány István, Braun Ferenc, Müller Antal, Csupák József 20—20 fill. Klár József, Magyar József, Lénárt István 10—10 fill. A felülízetnék szívesen mond köszönetet az elnökség.

— **Vonatteljárás.** Nagy vasuti szerencsétlenségről értesülünk lapunk zartakor. — Breitenbach Ignác vasuti hordár, a mint ma délután egy tolató vonaton foglalatokodott, vigyázatlanul a kerekék alá került, amelyek balbokáját teljesen elvágták, jobb lábszárat pedig térden alul összetörték. A szerencsétlen embert a mentők szállították be a szt. György-kórházba.

Hirdetésok jutányos áron felvétetnek a hirdetésok kiadóhivatalban, Szt-István-tér.

Közgyűlés társasvacsorával egybekötve. A hercegfalvai olvasókör (kaszinó) f. hó 13-án tartotta meg szokásos évi közgyűlését. A közgyűlés leírásával a tárgysorozat, a tisztikar leköszönt. Sir László elnök meleg szavak kíséretében proponálta a közgyűlésnek, hogy elnöknek dr. Berger Máté plebánost válasszák meg. A közgyűlés nagy tetszéssel fogadta el az indítványt. Dr. Berger Máté szívből fakadó szavakkal vonult félre a megítélés elől és Sir László elnök érdemeit méltatva, kérte a közgyűlést, tartson ki régi elnöke mellett. Erre a közgyűlés Sir Lászlót választotta meg elnöknek. Alelnök lett Grohman Károly; pénztáros Török Miklós; jegyző és könyvtáros Gróf Imre. Választmányi tagok lettek: dr. Berger Máté; Márkus Gyula, Vajda Gyula, Simon Róbert, Eglesz Péter, Götman Andor, Simig Lajos, Zemanek Aladár, Márkus Aladár, Gráffy István. A közgyűlést társasvacsora követte.

A verekedés halottja. Hirt adtunk lapunkban arról a véres verekedésről, amely a napokban folyt le a Palotai-utcán. A verekedés áldozata Kertész János halólos sebesülésével a kórházba került, hol napokon át élet-halál között lebegett. A szurások tüdejét is érték, nem csoda hát, hogy kezelői nem bíztak életében. Súlyos szenvedés után tegnap éjjel meghalt.

Tyukpecsenye. Kőmives Pál pákozdi lakos tyukpecsenyére áhítván, 18-ának éjjelén Tóth Józsefektől ellopott 8 tyukot és 2 ludat. Feljelentették a törvényszéknél.

Virtus. Molnár György és Kökény István sárbogárdi lakosok, régi haragjuk elintézésére csunyán összeverekedtek. Kökény eközben fokosa hegyével leütötte Molnár György ujját.

BANDL FERENC sürcsarnokában folyó hó 22-dikétől kezdve minden szerdán és pénteken este, valamint vasár- és ünnepnapokon egész napon át a hírneves **szent GELLÉRT** Back-sör van csapolva. Minden pénteken este halvacsora.

Ismeretlen szélhámós. F. hó 18-án este egy 38 év körül levő erős terméti, szőke ember állított be egyik volt helybeli tanító özvegyénél s egy hónapos szobát vett bérbe. Elmondta, hogy mint mozdonyvezetőt Nagykanizsáról sürgősen városunkba helyezték, azért van szüksége hónapos szobára. Az urinó, minthogy gyanus magatartást nem tanusított az ismeretlen mozdonyvezető, hitte neki, sőt mikor csomagjainak kiváltására 9 korona kölcsönt kért tőle, még abban sem látott különös dolgot. Az ismeretlen ember ekkor eltávozott és aztán vissza sem tért többet. Az urnó most már meggyőződött szélhámosságáról, mert hisz ebbeli hitét konyhájából eltűnt jeggyűrűje is megerősítette. A rendőrség nyomoz az ismeretlen szélhámós kézrekerítésében. Eddig csak egy adatnak juttatott birtokába, sikerült megtudni, hogy a gyűrűt egyik Széchenyi-utcai vendéglőben elzalogosította.

A züllés útján. Kubik Lőrinc 24 éves helybeli lakos, egy hányatott multu alak a napokban Mórton koldult. Ez magában véve is bűntető cselekmény, amelyet még az is súlyosbít, hogy lelővéssel fenyegette azokat, a kik nem szánkoztak rajta. A törvényes eljárást megindították.

Fatolvajok. Babay Lajos L. Lukács István és ifj. Balics József zámosi lakosok Merán gróf erdejéből egy kocsit fát loptak. Feljelentették őket a bíróságon.

Kevésé használt üvegfalak jókarban, íródaí választaloknak is alkalmasak, ladók. Bővebbet Kohári József asztalosmesternél Háltér 3. sz.

SZINHÁZ.

Csütörtök, jan. 21.

Pálmay Ilka vendégszeroplése.

Nebántsvirág. Hogy mennyire igaz volt a lelkészesedés, amely Pálmay Ilka vendégszeroplését övezte, hogy mennyire igazunk volt, midőn Pálmay Ilkát a legnagyobb magyar művésznők közé soroltuk — talán semmi sem mutatja inkább,

mint a közönségnek szinte páratlan érdeklődése a nagy művésznő előadásai iránt. Napokkal előbb nem lehetett már jegyeket kapni. A ki a Pillangó kisasszony remek előadását végignézte, boldog volt, ha az örvendés hirt eljuthatott s új jegyet szerezhetett. A kik a direktor árfelemelési manővereit sikerre nem vezetőnek képzelték, azok szinte bámultak, hogy a közönség művészke mennyire lángra gyuladt. Elmelkedni lehet, kritizálni lehet, de azt el nem ismerni, hogy Pálmay nagy művésznő — azt nem lehet.

A Nebántsvirág Pálmaynak egyik régi s igazi forszszerepe volt, amellyel éveken keresztül garmadával aratta a babérokat. A kik látták, megcsodálták itthon is, a külföldön is. A pajzán jó kedvnek, a hatalmas rugékonyságnak, a játszi kacérságnak annyi kifoghatatlan leleménye csilámlék elő az ő játékaiban, hogy szinte mámorossá teszi vele nézőközönségét. Elvezetett szemléltük a legelső mozzanattól s Pálmay Ilka — dicséretére legyen mondva — nem fáradt ki vele a legutolsó jelenésig. A legutolsó perze taps-lázba esett és a legemlékezetesebb estéi közé sorolja a csüörtököt.

Kivülre Bátor a karmester szerepében tele volt kacagó jókedvvel, humorral, ölettel s ismét bebizonyította, hogy nagy partnerét csak emeli a sikerben. Kovács az ezredes adta, természetesen szintén jól, akivel a pajzánkedvű Sinkó is sietett a sikert fokozni.

Péntek, jan. 22.

Pillangó kisasszony. A keddi pompás siker oly reklámot csinált Pálmay Ilka művészetének, hogy a zsufolt ház, miként az előző két estén, már előre biztosra volt. Egy talpalatnyi hely nem maradt elfoglalatlan — s egy érezni tudó szív nem maradt illetetlen. Végig élvezték újra s dicséreteinkből nincs elvenni valónk. Sőt! Az altatódalon kívül még csak a végső jelenetek csodaszépségét akarjuk újra kiemelni. Aki kétszer látta, kétszeresen élvezte és élte át a tökéletes művészet nagyszerűségét. Pillangó kisasszony nagyon szép a boldog szerelem éltető reményességében, de belemarkol a szívlukba, mikor a kétségbeesett lemondásnak s az örökre elphenesnek borzalmas gondolatával tépelődik: „halj meg becsülettel, ha nem élhetsz becsületben.” Klasszikusan szép volt a nagy művésznő művészetének minden árnyalata. Köszönjük neki újra az élvezetet.

Elfelejtük a minap és sietünk helyreépíteni ma, hogy a Pillangó kisasszony prologját nagyon szépen, mély érzéssel és igazi művészettel Verő Janka szavalta mindkét alkalommal.

A Szenes legény, szenes leányban a keddi siker ismétlődött.

Szerkesztői üzenetek.

Darabontverő. A nagyméltóságú Kuria böles ítélete valóban sokakat megalatott. Méltó lenne egy derék oszták testülethez, amely elítéli a jó magyart s ráteríti a védő köpenyt arra, aki a hazája ellen vétett. A lapok közül a helyben is, a fővárosban is, a vidéken is többen szíves hangon emlékeztek meg rólnak.

Közülük mutatónak közöljük a *Magyarországot*, amely így szól:

— **A darabont szó becsületsértés.** Hát bizony azt eddig is tudtuk, hogy a darabont-jelző, a mikor vele a Kristóffyék embereit jelöljük meg, egyáltalán nem valami hizelgő kifejezés. Magunk sem képeztük sohasem azt, hogy valaki ebben a jelzőben dicséretet lásson s amikor használtuk, nem is ez volt a célunk, sőt ellenkezőleg, azt akartuk ilyenkor, hogy az illető, aki a darabont címzésre rászolgált, ország-világ előtt pellengérré állítsuk. Cseppet sem csodálkozunk tehát, hogy a Kuria most egy adott esetben szintén kénytelen volt megállapítani, hogy a „darabont” szó becsületsértés. Bilkei Ferenc, a Székesfehérvárot megjelölt, korrektt, hazafias szemlében szerkesztett „Fejérmegyei Napló” című újság szerkesztője nevezte két év

előtt darabontnak egy másik ottani újság akkori szerkesztőjét. Az feljelentette őt s bár a törvényszék és a tábla felmentette, a Kuria most becsületsértés címén száz korona pénzbírságra ítélte. Így, ime most már hivatalosan is kimondták, hogy a darabont-szerep csakugyan becsületbe ütköző foglalkozás volt. Bilkei Ferencre nézve, aki a nemzeti ellenállásnak derék harcosa volt, mindenesetre kelemen, hogy egy darabont miatt száz koronát kell fizetnie, de vigasztalhatja őt az a tudat, hogy a darabont kifejezéssel bizonyára tényleg sérteni akart s így a Kuria nem tehetett másként, mint a büntetést kiszabja. Ez a büntetés azonban Bilkeire nézve egyáltalán nem lehet diffamáló.

A budapesti *Uj Lap* pedig a következőket írta:

— **Huncut a darabont és fizet, aki kimondja.** *Mennyit ér a Kristóffy neve?* Huncutkodik már megint a világ. Sünek a farsangi fánkok. Eggyel a méltóságos királyi Kuria kedveskedett Bilkei Ferencnek, a Fejérmegyei Napló szerkesztőjének. *Elmarasztalta 100 korona pénzbüntetésben, amiért dr. Lurja Aladárt* (ugy van, izraelita!) a Székesfehérvár és Vtdéke felelősét annak idején *darabontnak* nevezte.

Punktum.

Hát persze, persze. Farsangolunk. Divatja van a csodabogaroknak. Röpködnek. Tölem is, hozzád is. A Kuriától is.

Bilkei Ferenc abban a bizonyos cikkben egyebet is írt Lurjáról. Amikben nincs köszönet s amik mind rábizonyultak Lurjára. A királyi tábla tehát felmentette Bilkei.

Tévedett. Még pedig mint a kuriai ítélet indokolása mondja „kétségtelenül”. Mert Bilkei azzal, hogy darabontnak nevezte Lurját, meggyalázta őt. Lévén „a darabont” szó a jelenlegi közfelfogás szerint annak kifejezése, hogy valakinek hazafiságához és alkotmányos érzelméhez alapos kétely tér.

Nesze neked világ. Tudod mi lesz ennek a vége? Készítsd az erszényedet, ha valamikor ledarabontoztál valakit, aki csakugyan el akarta adni a hazát. Mert ő ezek után rád bősül, följelent s te fizetsz vagy visznek. És te szegény magyar sajtó, amely vagy ötszáz ferfiut öveztel a darabontság dicsőségével, neked is jaj. Mert most már ötszáz feljelentés készül elened s amelyik lap nem bír leszurkolni ötszázszor száz koronát, az becsukhatja a boltot. Hej Lurja, Lurja! Hej Kuria, Kuria!

Mindex azonban ne akadályozza őt, hogy a mult évi hátralékot be ne küldje. A darabontért is fizetni, az ő hátralékát is a mi zsebünkben kiszurkolni, — ez már csakugyan nagyon sok volna egy érző magyar kebetnek.

VITA

• SÓSKÚT FORRÁS VASNEGYE •

ALKALIKUS NATRON-LITHIONOS GYÓGYVIZ

Orvosilag ajánlva: húgysavas diathesia, kőszvény, cukorbetegség, gyomor, vesze és húgyhólyag-bántalmaknál stt.

Mint üdítő és borvíz páratlan.

Bővebb felvilágosítással szolgálja

Központi Iroda: Budapest, V., Lipt-körút 29.

Főraktár:
SIMON GYÖRGY és KOVÁTS PÁL
uraknál Székesfehérvár.

KAPHATÓ: gyógyszárak, drogeriák és fúzer-üzletekben.

LEGJOBB
CIPŐTISZTÍTÓSZER

NIGRIN

mely a legpompásabb fényt adja és a bőrt tartóssá teszi. NIGRIN egészségi szempontból melegen ajánlható, mert NIGRIN folytonos használatnál is a bőrt légmentesen el nem zárja, úgy hogy a láb kipárolgását nem akadályozza.

ST. FERNOLENDT, Bécs
cs. és kir. udvari szállító.

Mindenütt kapható!

THE-KING

of Jamaica

RUM.

Legfinomabb faj és minőség!
Kiadós, tiszta és zamatos!
Eredeti töltés!

Kizárólagos raktár:

Fiumei kávébehozatal
Székesfehérvár, Városháztér 2.

ZILZER MANÓ

férfi-, fiu- és gyermekruha raktára
Székesfehérvár, Szőgyény-Mariich-utca.

Állandóan nagy raktáron mindenféle

férfi-, fiu- és gyermekruhák

ugyszintén

papi öltönyök,

Ferenc József-kabát,
köpenyek (havelok)

börkabátok, utazóbundák,
raglán-felöltők, kabátok.

Rouyer Guillet & Co. Cognac
francia gyógycognacja.

Ezen régi, jóhírnevű cég 1801. év óta áll fenn, mely körülmény eléggé kezkesedik készítménye jósága- és megbízhatóságáért. Nevezett cég a charenrei legjobb szőlővidéken saját szőlőtelepein 36 nagy készüléken párolja készítményeit.

Ezen gyógycognac Székesfehérvárott kizárólag
Czollner Vince
gyógyszertárában kapható.

A ft. papság figyelmébe!

Tisztelettel értesítjük a Fehéregyházmegyei Főtisztelendő papságot, hogy az összes egyházi és tanügyi nyomtatványok egyházmegyénkben előírt szöveggel raktárunkon készen állnak és így azon kellemes helyzetben vagyunk, hogy megrendelés esetén azokat postafordultával a legolcsóbb árak mellett szállíthatjuk.

Továbbá ajánljuk

Nyomdai intézetünket

mindennemű könyvnyomdai munkák művek, röpiratok, folyóiratok, zárszámadások, évi jelentések kimutatások, körlevelek, hidetmények, fala gaszok, levélpapírok, borítékok, stb. elkészítésére izléses kivitelben, olcsó árak mellett.

Ki nyomtatványszükségletét nálunk szerzi be, nemcsak olcsón és gyorsan jut izléses nyomtatványokhoz, hanem ez által a keresztény eszméknek sajtó útján való terjesztését is elő segíti, miért is kérjük a főtisztelendő Papság kegyes pártfogását.

Székesfehérvár, 1908. szeptember hó.

Egyházmegyei könyvnyomda.

HIRDETÉSEK

jutányos áron felvétetnek a kiadóhivatalban Szent István-tér 1.

FIGYELEM!

Azon varrógépek, melyeket más kereskedők árusítanak és forgalomba hoznak, mind a régi SINGER-féle varrógépek utánzatai: Ezek természetesen nem eredeti SINGER-varrógépek s nem is a SINGER-varrógép részvénytársaságtól származtak, — miért is ügyeljünk a védjegyre, mert csak ezen védjeggyel ellátott varrógépek a valódi, eredeti SINGER-gépek.

SINGER Co.

varrógép részvénytársaság Bognár-u. 2.

SCHMÖLTZ LASZLÓ

CIM-, CIMER-, SZOBAFESTŐ- és MÁZOLÓ
SZÉKESFEHÉRVÁR, VÁSÁRTÉR 17. SZÁM.

Elvállal minden e szakmába vágó munkát a legnagyobb igényeknek megfelelőleg, szolid árak mellett.

Ugyanott egy jó házból való fiu tanulónak felvétetik.

Nyomtatott az Egyházmegyei Könyvnyomdában, Székesfehérvárott.